

Katica

Katica hegedült, cigányosan húzta; magyarok gyereke volt. A puszán nőtt föl, ahol a föld egy tányér, és fölötte az ég felfoghatatlanul messze van. Az ilyen tereket csak akkor van esélyed elviselni, ha énekléssel védekezel ellenük. De akkor is nehéz. A házak a földhöz lapulnak, a marhacsordák összeolvadnak a horizonttal, az ember: pont a tájban. Egyetlen pont, nem több. Belőled meg mi lesz? Beleénekel a szélbe; elfúj mindent. A szél ellen énekel, de voltaképpen miért is? Azért énekel, hogy érezd, hogy vagy, és mert olyan messzire vezetnek az utak. Így vagy a saját magad társasága. Van az a dal a szomorú vasárnapról meg a debreceni utazásról pulykakakas-vásárlás céljából, van a kék szemekről szóló dal meg a folyóban tükröződő búcsúról szóló. Katica mindet ismerte, és hol egyedül énekelte őket, hol a hegedűjével együtt. Olykor azt gondolta, hogy hallgatják őt a csillagok.

A városban másmilyen volt az elveszettség. Hangyamódra nyüzsögtek az emberek, az összetéveszthetőségig hasonlóak voltak, és mind siettek. Ki törődik vele, hogy mit csinálsz, mit nem. Az ég a legkevésbé sem – hol van már az ég!

Pár négyzetméteres albérleti szoba; sötét és hideg. De hegedűórák a professzornál; gyorsuljon, ügyesedjen a kéz. Katica elhagyta a faluját, hogy képeztesse magát. „Tudod, a zeném... Nagy terveim voltak.” Tiszta, csillagos éjjeleken megfogható elhatározások, amikor bevered a fejed az égboltba. De azután. Húzd be. Kicsi vagy; kisebb, mint kéne.

Dicséret nem sok jutott, ezt hamar érzékelte, pedig gyakorolt, gyakorolt, míg csak ki nem sebesedtek az ujjbegyei. Mit szólna ehhez a mamika, aki olyan nehezen engedte el őt. El a pusztaból, a városi rengetegbe. „Szívem koszorút fon virágból, de hol marad a tánc, hol...” Ez a kiábrándító kijózanodás.

Ha már sehogy sem bírta tovább, Katica kiült a szabadba játszani. A régi dalokat. A járókelőknek tetszett.

Így ismerte meg Dórát. Dóra is énekelte és hegedült. Nemsokára együtt játszottak; nemcsak népdalokat, Bartók-darabokat is; élvezték. Otthon gyakoroltak, odakint előadták. „Egy kis sikerélmény.” És: „Kedveltük egymást.” Ahelyett, hogy az otthoni ég görbületét gyászolná, Katica most az árkdok fedezékéből az eső ferde szálait figyelte. „De előbb utóbb aztán csak fölkerelkedtünk, és jól elázott fejjel éreztünk meg hozzád. Így ment ez.”

Vannak egyszerű és vannak összeadódó vágyak. Katica és Dóra egyetértésben fogták magukat ugyanabba az igába; együtt több telt tőlük. Duó-játékuk tökéletesedett, a professzor is dicsérte. És a koromtól megfeketült házak a Keleti pályaudvar mögött egyszerűen barátságosabb arcukat mutatták, és elviselhetőbb lett a kofák perlekedése.

Magyar induló, Siratóénekek, Gúnydal, Burleszk, Menyasszonybúcsúztató, Szűnyogtánc, Menuetto, Prelúdium és kánon, Bölcsődal, Scherzo, Rondo. Huszonnégyszóros duó; volt mit

gyakorolniuk. Mígnem Dóra fájlalni kezdte a bal karját és szünetet kellett tartania. Katica Adyt olvasott föl neki, mert Dóra ezt kívánta; Adyt és senki mást. „Holnap majd újra jövök, érkezem, / Most a hajnal vad szagát érzem. / Bús Budapest száguldj, rohanj tovább, / Szedd össze a jövő éj zálogát, / Holnap majd újra jövök, érkezem.” Dóra szerette a kopogós ritmusokat. És Katica más strófákra is emlékezett: „Csönd van. A dudva, a muhar, / A gaz leház, altat, befed / S egy kacagó szél suhan el / A nagy Ugar felett.”

Derűs ez nem volt éppen. De mi volt derűs magyarföldön? Dóra arról álmodozott, hogy elmegy innen, legalábbis valamennyi időre. Katica nem tudta elképzelni, hogy cserbenhagyja a „magyar ugar”-t. Később azután mégis.

Levizsgázott, több mint kielégítően: egyenesnek ígérkező útja volt a diplomáig. Dóra unszolta: most kell kiszállni egy időre. Hegedűszóba burkoljuk a fáradt nyugati aszfaltot.

És a pénz? Igen, a pénz.

Dórának volt valamennyije otthonról („kapok még”), Katica mamikára gondolt és a fejét rázta.

Szóval nem? Akkor...

Valamelyiküket cserben kell hagynia. Mamikát vagy Dórát, Dórát vagy mamikát. Katica rosszul volt ettől a választási kényszertől; belebetegedett. Vonatokat szalasztott el lázasan, elhagyott peronokon loholt át, kezében a hegedűjével. Verejtékben úszva ébredt és tanácstalanul.

Dóra megsajnálta. Főzött Katicának, „nehogy még rosszabbul legyen”. És amikor Katica fölkiáltott, hogy „Halszagot érzek!”, elkezdődött a javulás. És tartott is, egészen addig, míg Katica vonatjegyet nem vett magának. Hogy odaát, hetedhét országon és a hét törpén túl, a mesék Óperenciás-tengerén túl hegedüljön, és szeljen magának egy darabkát boldogságból.

Én egy aluljáróban ismertem meg a két lányt. Egyikük sötéthajú, a másik szőke, de mint akik egyek, amikor muzsikálnak. Lélegzetvétel, vonóvezetés, intonáció, arckifejezés – minden teljességgel összehangolva, mintha ők is, a hegedűik is egyetlen fából lennének faragva. A köréjük gyűltek lenyűgözve hallgatták a játékukat – megszólítottam őket. Igen, mondták, vándorolnak, hogy tapasztalatokat gyűjtsenek. „Van benne egy kis kalandvágy is.” Nevetés. És már föl is csendült egy cigánytánc.

Amikor véletlenül újra találkoztunk, meghívtam őket egy kávézóba. Óvatosan tették le a hegedűtokjaikat a székük mellé, úgy, hogy hozzáérjen az egyik lábuk. Minden vagyonuk a két hegedű volt. Katica keveset beszélt, erős akcentussal, s egyszer aztán a keletmagyarországi faluról kezdett beszélni, amely hiányzik neki. A kezével mutatta, milyen az alföld – sík, mint ez az asztal. Bartókország, cigányország, magyar puszta; „csak azért vagyunk ott, hogy vágyakozzunk”. Dóra másra terelte a szót. Most itt vannak, mondta, és meg vannak lepve at-

tól, hogy milyen barátságosak az emberek. Ekkora nyíltságra nem számítottak. Katica rábólintott, és a forró csokoládéját kavargatta.

Két héttel később egyedül, Dóra nélkül láttam őt játszani egy utcasarkon. Mi történt? Katica megszakította a játékát, és úgy ragadta meg a kezem, mint aki kapaszkodót keres. Dórának újabban folyton fáj a karja; „tegnap elutazott”. Katica kétségbeesetten nézett rám. Spontán elhívtam magamhoz; eljött velem. Főztem teát és egy tányér spagettit. Katica sugárzott. „Szeretem az ártatlan spagettit.” (Vajon van bűnös spagetti is?)

Igen, úgy döntött, marad még egy kicsit, akar egy kis pénzt keresni, magának és mamikának. De boldognak nem látszott.

Amikor pár nap múlva fölsöngetett valaki a kaputelefonon, az volt az első gondolatom: Katica. Ő volt. A hegedűjével és egy nagy táskával, mint aki be akar költözni hozzám. Átöleltem. Csendesen sírni kezdett a vállamon. Annyit megértettem, hogy egyedül érzi magát és fáradt, többet nem nagyon. Hívtam, hogy maradjon nálam; egy darabig.

Macskatalpakon közlekedett a lakásban és segített, amiben csak tudott. Nemsokára mondtam neki, hogy hegedüljön csak, és énekeljen. Mint aki otthon van. Ő, igen. Így tanultam meg magyar gyerekdalokat, a páratlan ütemeket, a szeszélyesen indázó melódiák bizsergetését, amelyek Katica nélkül soha nem hangzottak volna föl e falak között. És a csárdás lépéseit.

Katica kivirult és megeredt a szava. Először töredékesen mesélt, aztán egyre összefüggőbben. Az alföld marhagulyáiról, a gémeskutakról. „Ha kurjant a csordás, visszakiáltasz neki. Olyan tiszta a levegő, hogy messzire elhallatszik.” Újra meg újra: levegő, ég, hangok, csillagok. És az állatok, mindenütt. A neve is egy állatkáéra emlékeztet; a katica-bogár nem más, mint *Marienkäfer*. Szerencsét hoz!

Nevettünk. Ő kissé visszafogottan.

Ha félszöpörte a homlokából a hajrojtokat, tizennyolcnak nézett ki. De huszonkét éves volt, és elragadó jelenség a járomcsontjával. Csak leheletnyit volt darabos, épp csak egy csipetnyit parasztos. Kíváncsi volt a tekintete. Folyton mozgásban volt a keze. Nem kérdeztem, hogy van-e barátja. De azt igen, hogy hogyan képzei el a jövőjét.

Diploma, mondta, azután talán bejutok a zenekarba. Pénzt kell keresnie. „Muszáj.” És Dórának nem? „Dórának van ideje.”

Katica Dóra miatt jött külföldre. Dóra nélkül nincs maradása. „Ikreket nem jó elválasztani.” De egy pár Adidas-cipőt még akar magának venni, mamikának meg egy vattázott dzsekit, télre.

Nemsokára már együtt énekeltünk. „Az a szép, az a szép, akinek a szeme kék...” Örültek a falaim. Kék magyar szemekről még sosem hallottak.

Asztalhoz ültünk: „ártatlan spagetti”, egy pohár vörösbor, aztán zene; ebben a sorrendben. Egyszer pedig benézett egy magyar ismerős; „hadd hallgassa ő is”. Katica elemében volt, olyan átéléssel énekelt és húzta, hogy mindnyájunkat magával ragadott. Szó sem lehetett arról, hogy csupán hallgassuk.

Katica.

És ha itt maradna, és itt fejezné be a zenei képzését?

„Isten őrizz. Belepusztulok a honvágyba.”

Nem tartóztattam. Egy hét múlva fölszállt a budapesti vonatra. A hegedűjével és két táskával; segítettem neki behurcolkodni a fölkébe. Hosszan integettünk. A tőlem kapott piros pulóvere vele integetett.

Az eszem fölfogta – Adieu, Marienkäfer! –, de a láb nem akart megnyugodni; csárdás-ütemre topogott, mindenféle ritmus rángott benne. Azután bekapcsolódott a nyelv is, az ének. A test nem egykönnyen felejt. Nem tudja áthangszerelni az értelem.

Katica eltűnt; akárha örökre. Ősz volt, az aluljárókban mások játszottak. Nem volt kedvem hallgatni őket. Passacagliák, blues, orosz katonadalok.

Vannak villámfény-pillanatok, amelyek, akár egy váratlan csók, érzéseket kavarnak föl és elevenre gyújtják az emlékeket. A villamoson ültem, amikor egyszer csak megütötték a fülemet Katica dalai. November, meglehetősen reménytelenség a levegőben, és akkor hir-

telen ez. Cigányos külsejű volt a férfi, szívvel játszott, bár távolról sem olyan mesterien, mint a katicabogár. De én már izzottam, izzottam. Tetőtől talpig. Öt megállóig tartott az átváltozás. Mert mi más lett volna ez a megbűvöltség, amely kilépett magadból, elragad, és egymáshoz rántja az emlékeket és a *mostot*? Gyors egymásutánban peregtek előttem a képek: tehenek és birkák és pásztorok és bikák, a pusztai állatok és bölcsők és falusi táncterek. Hallva láttam és látva hallottam. Lökést éreztem, valamilyen erőét, amely szelíd melankóliával kapcsolódott össze. De most őszintén: kicsoda pillanat! Fölfoghatatlan. Ahogyan átvette az uralmat a napjaim felett.

Rossz a kedved? Énekeld ki belőle magadat katicásan. Szépen moll-hangnemben, mert ugyan ki kényszerít, hogy dúrban szállj szembe a rossz hangulattal? Nehéz és nyomasztó az alföld, ha tetszik, túlvilági vidék, de a láb bizserég, mihelyt a hegedű levetközű ártatlanságát. Szabad szemhatár; csak nekiindulni és menni!

A kocsi gurul, senki nem pirul, senki.

Ez lett az ábécém, a „minden reggeli arénám”, újjászülvén éltem, legyőzhetetlenül úton, egyik végtől a másikig.

És ő, Katica? Ő is megváltozott vajon?

A levélsekrényben egy levél, a feladó nevét olvasva dörgölöd a szemedet. Mennyi idő telt el azóta?

A zsinórirással írt sorokban diplomáról van szó és a rádiózenekarnál betöltött állásról. Dóra is ott játszik, Dóra is. „És van egy barátom, Gyuri; csellista. Sokat vagyunk együtt, lehet, hogy összeházasodunk. Hiszen már huszonnégy éves vagyok.” Mamika jól van, a macska is, a méhkas is rendben van, csak Burkus, a házőrző kutya múlt ki. „Itt most éjszaka van. Hallom az esőt; magában beszél.”

Én is hallottam esőt, vad felhőszakadást, ahogy verte az aszfaltot. Majdnem olyan volt, mint a zene.

Pár hónappal később az Andrásy úton álltam, szakadt az eső. Kormos homlokzatok, ívlámpák; a sugárút csak halványan emlékeztetett Párizsra. A Király utcában beültem egy sűrű párába burkolt vendéglőbe, és marhagulyást ettem. A szomszéd asztalnál, ahol szírkarikák úsztak a leves felszínén, olaszul beszéltek. A közelben zsidó könyvesbolt, csak gombnyomással nyitható az ajtaja. Az atrocitások miatt, mondta fojtott hangon az eladó-nő. Kettőnkön kívül senki nem volt az üzletben. A szemközti kis park unalmat árasztott, egy magas kapu mögötti zöldségepiacról szegényesség rítt le. Nem tudom, miért és honnan támadt akkor a gondolatom: Lázár büntetése. Melyik Lázáré? Hiszen a bibliait föltámasztották. Volt egy másik, aki valamiképpen áldozat lett, és aki csak várta a kegyelmet? Ködös, borongós volt Budapest; nem sokat tudott hozzátenni a zsinagóga tornyainak aránya. A zsinagóga mellett a meggyilkolt zsidók emlékműve. Számok és nevek, a felejtés ellenében. Fáztam.

Átmenni egy meleg kávéházba? Vagy mégis inkább csavarogni graffitik (olvashatatlanok) és hajszoltan siető emberek (eső, szél) mellett elhaladva? Egy körfolyosós udvarban csend volt. Egy öregember csoszogott elő, mustrálgatott, följánlotta a segítségét. Beszélt valamennyire németül; mielőtt eltűnt volna egy ecetfa mögött, napsütést kívánt.

Az este sugárzó napja Katica volt. Sugárzott; a vörös ruhájában, hajában egy csinos csatál. Dórát nem hozta el, de Gyurit, a hórihorgas Gyurit igen, akinek hatalmasnak láttam a kezét. Amíg álltam a kézzel, elképzeltam, ahogy ez a két kéz sisak módjára Katica fejére simul. A csellón biztosan csodát műveltek ezek a kezek.

Halló!

Igen, pár rófnyi idő eltelt azóta, bölintott Katica. „Akkoriban nem éreztem valami prímán magam.” Épp nem volt nála a hegedűje. Izgatottan, egymás szavába vágva beszélünk. Hiányzott a zene lüktető ritmusa.

Budapest? Szerinte varázsvessző. „Szerinted nem?” Gyuri végigsimított Katica arcán. „Ahogy vesszük.” Katica magabiztosan ült ott, mint akit dicsfény övez. Az én emlékeimben nem ilyen fényesnek maradt meg. Egyszerre nem illettek össze a képek.

„Az Opera; el kell menned”, tanácsolta. „És föl a Várba. És Szentendrére.”

Nehéz-parasztos íze volt a székelgyűlésnek.

Mi a helyzet Bartókkal, érdeklődtem. Dóránál lyukadtunk ki.

„Az utcán már nem játszunk, annak vége. De duókat játszunk továbbra is; rádiófelvétel tervezünk.” Átvillant rajtam a csengő sztaniolgolyócskák képe.

Huszonnégy miniatúr a reggeli fényben.

Akkor hát!

Úgy beszélt, mint aki valami felpörgetőszert vett be. Fájdalmasan gyorsan. Gyuri pedig az ujjait ropogtatta.

Annak idején készült fotókat mutattam Katicának. „Ez én vagyok? Ilyen sápadtlila?” gyengéden, csodálkozva nézett. Gyuri nem kommentálta a képeket. Talán azt gondolta: „Ha lejárt a lemez, akkor lejárt; kész.”

Nem akarok-e zenét, valami zenés helyre menni, kérdezte Katica. Ez volt ő, az én Katicám; bizsergetek a lábai, eső ide vagy oda. Lelkesen igent mondtam.

Nem valami kávéfőző- és zenegépes bárba, palack-zászlóaljakkal és a törpepincsijeikkel betérő lányokkal, Isten őrizze. Barátságos volt a vendéglő, két zenész gondoskodott a hangulatról: hegedűs és cimbalmos. Vörösbort rendeltünk, a vendéglő hátsó részében három pár ropta. Csárdás!

Közelebb jött a hegedűs csillogó mellénye. Lehajolt Katica vörös ruhájához. Rövid sugdolózás. És már fel is csendült: „Az a szép, az a szép...” Katica a fejét ingatva együtt énekelt a hegedűvel. Nekem könynyeket csalt a szemembe a pillanat. Tiszták, panaszosak és alföld-tágasak voltak a hangok. És a cimbalom mélabúsan frazírozta a szerelmet a szemek kékjétől ... hová is? Földöntúli partokig.

Meghatottság, mi az? És mi az a metafizikai késztetés? Ránéztem Katicára, ahogyan izzott az arca. Az enyém belülről tüzelt.

Gyuri elindult cigaretaautomatát keresni. Fekete pulóver, sportcipő, ujjnyi hosszúra nyírt haj.

„Szereted?”

Katica habozott egy pillanatig, meglepetten. „Azt hiszem, igen... Korábban azt hittem, hogy csak mamikát szerettem. Meg a csillagokat meg a Jóistent.”

„Meg a zenét meg Dórát meg az állatokat”, egészítettem ki.

Bólintott.

Vonta, szívta valami, föl, föl, oda, ahol elveszik az ember. Ugyanígy voltam én is. Éreztem, hogy Katica az önelvesztésben képzelet a boldogságot. Virág, nincs határa, nem köti televény, nyitott a messzeségre, virág, légáramlat. Finom fény sugárzott Katicából, mialatt néztem. Nekem így tűnt. Szó sincs róla, hogy víziókat akarnék barkácsolni; történjen, ami történik.

Táncoltunk. Körben forogtunk, topogtunk. A hegedű fölébe emelkedett a felkavaró való-

ságnak, annak, hogy itt embereket gyilkoltak, deportáltak, hogy lázadás és rombolás volt, és hogy mégis, mégis megy tovább az élet.

Ki mondhatja meg, mi számít normálisnak?

Katica hagyta magát sodortatni ezen az estén. Szép volt és fürge; tüzes pillantások követték. A hangjában kerestem menedéket. És éjjel után fölsegítettem rá a pelerinjét.

Már nem esett. Fölöttünk az ég vállszalagja; feketén és súlyosan hömpölygött a folyó.

Egy téli napon hirtelen elment az áram. Épp a szárnyasoltár módjára kinyitható teakfeszékrényem előtt térdeltem; egy üvegcsét akartam elővenni a kivilágított belsejéből – ekkor kialudtak a lámpácskák. Órákra sötét lett. Semmi hűtőszekrényzűmmögés, semmi fűtésnesz, semmi. Várakozás a megváltó világosságra. És eközben egyszer csak egy telefon. Tessék, kicsoda? Dóra. Katica Dórája, mintha az égből pottyant volna. Itt van a közelben; meglátogatna. Persze, örülök. Magas, karcsú, magasan záródó sűrű ruhában; ez Dóra, Munkácsy Dóra. Beleborzol az ujjai a hajába, tanácstalanul pillant ide-oda. „Milyen rég nem láttuk egymást.” Óvatos vagyok, semmi kihívót nem mondok neki. Alakul, ahogy alakul. Vendégem arcának alsó fele merev, de azért megpróbálkozik egy mosollyal. Dóra! „Katicáról szeretnék neked mesélni.” Zavartan kaparászik a lábával. „Az embernek vannak álmái, tervei, hisz valamiben... Gyurit nem szenvedhettem, zavart, féltékeny voltam. De Katica hozzáment. Nagy felhajtás, lagzi, falun, fehérfátyolos menyasszony, rengeteg ünneplő. Én is ott voltam. Soha máskor nem szédültem annyira tánc közben... Katica boldogan tipegett, csókokat, virágokat, bonbont dobált... Úgy látszott, minden rendben van... De mamika nemsokára beteg lett. Katica hazautazott hozzá. És aztán folytonosan ingázott. Marta, emésztette az aggodalom. A nyugtalanság. Szabadságoltatta magát a zenekarnál. Gyuri elviselte, egy darabig. Azután szemrehányásokat tett neki. Katica elhagyatottnak érezte magát. Én támogattam, amennyire tudtam. És ha fölhozná Budapestre mamikát? Erről hallani sem akart; Budapestet még ő is idegennek érezte. Egy év múlva Gyuri elköltözött; elege lett. Katica ápolja az anyját; egészen lefogyott... Folyton imákat mormol; ilyen alföldi lélek... Nem igazodik el rajta az ember. Segítő kezét nyújtasz neki – és görbén néz rád. Csak legalább a zene ne apadjon el...”

Az én katicabogaram veszélyben volt. Egy más típusú elveszettség fenyegette, akár egy szétzilált mondatszerkezet.

Dórára néztem. „Ébreszd fel. A hegedűvel. Játsszatok együtt, játsszatok el mind a huzonnégvet és még többet.”

„Igen, már a nyomában vagyok... De olyan, mintha valami órákulumra várna.”

Órákulumra?

„Valami kinyilatkoztatásra; nem tudom... Hogy hogyan lesz mamikával, és egyáltalán.”

„Meg tudod csinálni”, mondtam Dóranak. „Te méssz elől, Katica követ téged.”

Nem racionális rezgések voltak ezek; ez a meggyőződése volt.

Átöleltem Dórákat.

„Ha rajtam múlna, ha nem cikázna olyan kiszámíthatatlanul az élet...”

Várakozóan néztem rá.

„Ha mindjárt kiszámíthatatlan is – meg tudod csinálni.”

Így váltunk el, mindenben egyetértve.

Álmomban láttam Katica fekete, szárnyas haját, a falu mögötti szilvaskertet. Azt gondoltam: mindennek újra kell kezdődnie vagy örömtelien kell folytatódnia. Hiszen Katica nem szűnt meg énekelni.

Misi!S!W

Atenger volt az eleme. Nézni akarta, simogatni akarta, rá akarta bízni magát goromba vagy éppen sima felszínére. A víz hűsít, a víz nyugtat. Ellentéte a sivatag nevű izzó pokolnak, amelyet Misi elátkozott.

A padon ültünk, Misi nem szólalt meg. Láttam, ahogy a tekintete végigpásztazza a horizontot, hajókat vagy valamiféle változás legapróbb jeleit keresve. A hullámverés halk volt, a tenger kékesszürke. A nézelődés időtöltés, jobb bármi másnál.

Semmire nem nógattam. Fenyőgyanta-illat és jódszag volt a levegőben, a hátunk mögött kutyák vették be magukat a bokrok közé. Volt időnk bőven. Misi szórakozottan cupogott a cigarettáján. Itt, a tengerrel levetkezte az idegességét, vonásai, amelyek egyébként tikkelés-szerűen rángatóztak, most kisimultak, viaszos arcszíne rózsaszínre váltott.

Misi!

Úgy fürkészte a horizontot, mintha a jobb sorsát látná ott. A sétálókra rá se hederített. Ahogyan a plüsskutyákat és propelleres halacskákat kínáló árusokra sem.

Én viaszárga barátom, gondoltam, és igyekeztem megérinteni a nikotintól megbarnult ujjait. Egészségtelen dolog, de istenkém. A fájdalom ellen dohányzott. A magány, a háború traumája, az otthontalanság és saját zsidósága ellen dohányzott. A dohányzás melegített, kapaszkodót kínált. Miközben a víz nyaldosta a sziklákat.

Misi!

Lassan felém fordult. Szemében a délután fénye tükröződött. Szelíd ragyogás, amely ellen nem kellett napszemüveggel védekeznie.

„Mennyi az idő?“, kérdezte szinte félszegen, és anélkül, hogy megvárta volna a választ, egy fehér pontra mutatott a láthatáron. „Még jó darab útja van a gőzösnek.”

Maradásra nem volt hitelesítve, csak utazásra és a mindenhonnan-továbbállásra. A jó öreg polgári Budapestről Londonba, Londonból brit katonaként az egyiptomi sivatagba, a sivatagból sebesülten vissza, majd tovább Milánóba és Triesztbe, „hogy kézben tartsa az életét”. De minden újabb cél előtt ott várt rá a rezignáció – akár a tüskés sünnel, amely a nyúlal futott versenyt.

Jövőt csak a tenger horizontja ígért.

„Induljunk?“, kérdeztem. Nemet intett.

Cigarettája füstje csiklandozta az orromat, a napot felhők takarták el, könnyű szél kerekedett.

Misi egyszer csak beszélni kezdett. „Visszajönnek a képek, nem tudsz sza-

badulni tőlük. Homok, homok; éget, ahogy a szemedbe csapódik. A levegő olyan forró, hogy buborékokat vet. És e fölött a pokol fölött repülőrajok. Harcolsz, mint egy idióta. Gépiesen. Ámbár... Időnként átfutott rajtam, hogy nem akarom. Hogy el innen, azonnal. Nem félelem volt ez, hanem gyűlölet. A homok, a perzselő nap, az egésznek az értelmetlensége ellen. De maradtam, és csináltam tovább. Amíg a dörrenés nem jött. Aztán már csak a fájdalom volt, a bal vállam széttronszolódott. Ilyen érzés tud lenni ez az átkozott élet.”

Misi!

Nem mondta, hogy derékba tört a jövője az egyiptomi sivatagban, nem is kellett mondania; a jövő odavolt, Misi nézett a hajók után, s időről időre odanyúlt a sérült vállához, belélegezte a tengert, a hínárszagot; a pad volt a mentőbójája, itt meg volt engedve az álmodozás, és hogy egy kicsit gyerek legyen, mellettem.

Misi!

Kezembe fogtam a kezét. Sehogy nem illett ide a „butuska” szó, egyáltalán semmi nem akart ide passzolni; nem vezetett út a háborúból az együgyű kedveskedésbe. Misiben dolgozott a sérültsége, emlékeket idézett föl vagy jöttek azok maguktól, hirtelen, az éj mélyéből felhabzó hullámokkal. Olykor arra kértem, mondjon mesét, védelműl a másik, a sötét árny ellen. És ő sárkányokat eregetett, napkeleti manókat talált ki, furcsa figurákat hullámzó-lobogó ruhákban, amelyek alatt mopszlik és fegyverek rejtőztek. Ha nevettem, velem nevetett, keskeny réssé szűkült a szeme; beduin lett, épp csak a sötét arcszín hiányzott hozzá.

De most – egy mukkanás sem. Ismét kitört belőle, a régi gyűlöletdal, s ő erejét veszítve elnémult. Homok, banditák, invázió, dörrenés. És megint előlről. Meddig még?

Misi!

Fogta a kezemet, majd elengedte, és megint rágyújtott. Láncdohányos a fickó. S én belélegeztem, amit kifúj.

Neszezés a hátunk mögül, a kis píniaerdőből. A kutyák. És hangfoszlányok a büfébődé felől. Hárman söröztek ott, jókedvük kerekedett.

„Nem szeretném”, mondta.

„Mit nem szeretnél?” Adós maradt a válasszal. A tenger és a hajók. A hajók és a tenger. Elmenni és nem jönni vissza. Elég egyszer elmenni.

Míndezt nem mondta ki. De éreztem, hogy ezt gondolja. Olyan kevés dolog tartotta itt. Pár morzsányi felelősség, az én kis kezem, egy barát az egykori iskolából, ez a pad, itt. És ha most fölnevettem volna?

Meredten bámulta a tengert.

„Mondd csak”, mondta, mintha egyenként húzná ki a szavakat a vízből, „ismered ezt a verset?”

A parázsló rudacskára néztem a kezében, majd az ajkára.

„Adjon Isten bort, buzát, / bort a feledésre! / Ó béke! béke! / legyen béke már! / Legyen vége már!”

Sose mondta ki, hogy „Isten” vagy „béke”; az ő szótárának ezek nem voltak részei. Félt a nagy szavaktól.

Amíg hallgattam, újakat gyűjtött.

„Minek a selymes víz, a tarka márvány? / minek az est, e szárnyas takaró? / miért aombok és miért a lombok / s a tenger, melybe nem vet magvető?” Szünet. „minek az árok, minek az apályok / s a felhők, e bús Danaida-lányok / s a nap, ez égő sziszifuszi kő? / miért az emlékek, miért a múltak? / miért a lámpák és miért a holdak? / miért a végét nem lelő idő? / vagy vedd példának a piciny fűszálat: / miért nő a fű, hogyha majd leszárad? / miért szárad le, hogyha újra nő?”

„Szomorú”, mondtam, „de szép.”

Bólintott.

Ma nem az a napja volt, hogy fölvidítson.

Fáradt szünyogok vagyunk, csúszott ki majdnem a számon. De a „minek” és a „miért” visszatartottak tőle. Odabent belém akaszkodtak a szavak, zümmögtek, surrogtak, lármáztak. Terhére voltak az elmének.

Kérdéseken kellene rágódnom? Valamikor ártalmatlanok voltak – vajon boszorkányházikó-e a bódé, Baba Jaga vajon kicsi vagy nagy gyerekeket fal-e föl, nőhöz vagy férfi-

hoz hasonlít-e a hold, ki rakta a párkányomra a pralinéval megtöltött piros csizmát? De ez a költő egyszerre minden kérdést feszegetett. És vele feszegette őket Misi is. Csak ki ne ficamodjon a beteg válla.

Misi!

Teherhajó siklott végig a horizonton; szürke volt és meglehetősen nagy, mintha már egészen a kikötő közelében járna.

Megéreztem, hogy éhes vagyok.

Misi dohányzott és mormogott valamit. „Megébresztett a szürke baj” vagy „gúnykacaj”. Az jutott eszembe, hogy „jaj!”; ez a röpke panaszos szó. De miért akartam volna Misi-t froclizni?

Elég gyakran marhászkodtunk és idéetlenkedtünk, ha olyan kedvünk volt. Fűszálakkal csiklandoztuk egymást, lehetetlen sapkákat és kalapokat nyomtunk egymás fejébe vagy valami kitalált nyelven halandzsáztunk. Kifelé a melankóliából, ez volt a titkos jelszavunk. Irány a mese!

„Fáj valamid?”, kérdeztem.

„Mint mindig, kedvesem.”

„Együnk valamit.”

Misi rám emelte zöldesbarna tekintetét. „Rendben.”

Odatömörültünk a színesre mázolt fabódét körülálló három sörivóhoz, virslit rendeltünk mustárral. Gyorsbüfé a fenyőligetben; a fák közt átderengett a tenger. Misi törekenynek és sebezhetőnek látszott a tagbaszakadt férfiak mellett, bal válla szinte élettelenül lógott. Bizonytalanul, már-már szégyenkezve pillantott körbe a többiekén.

Megvédelek, suttogta bennem egy hang. Én őt? Amikor ő az én védelmezőm? Szerepcsere, miért ne?

Hallgatagon ettünk, mellettünk a férfiak beszélgettek és nevettek.

Világos ruhás fiatal nő közeledett karjait lóbálva; „Halló!”, kiáltotta felénk. Az üdvözlés a büfésnek szólt, válaszul „Bellezza!” hallatszott a bódéból. „Salve, Gina!” Szép volt a nő a vörös hajával és szeplős bőrével; kecsesen dőlt rá a keskeny pultra, és kávét kért. A sörivók egy pillanatra elnémultak. Misi a szeme sarkából mustrálta a nőt – ráismerés; ez az lett volna? –, majd leeresztette a pillantását. Sejtettem, mi játszódhatott le benne. Egyetlen pillanat alatt fölűnt Ő, a barátnő képe, akit hátra kellett hagynia, amikor a háborúba ment. Ragaszkodsz egy vízióhoz, mint valami fata morgánaéhoz, mi-

közben tudod, hogy vége. Vége, mert semmi sincs már úgy, ahogyan valaha volt.

Szépség, mivégre? Hit, mivégre? Remény, mivégre? Láttam, hogy Misi megint a gondolataiba merült, ajkai közt újra ott volt a cigaretta.

Misi!

A nő megfordult a cipője sarkán, gyors pillantást vetett Misire, majd eltűnt a fenyőerdőben.

Mielőtt leszállt volna a tengerre a sötétség, elmentünk Giacomoéhoz, a könyvmolyvegyészhez, akinek olyan volt a lakása, mint egy könyvtár. Itt Misi otthon érezte magát. Odament a polcokhoz, és egyszerűen lekapkodta azt, ami érdekelte. Giacomo agglégénybirodalmában nem volt „Quod licet Iovi” szabály, mindenki szívesen látott vendég volt és kiszolgálhatta magát a bőségből. Svevo, Einstein, Freud, Stendhal, Mengyelejev, Gorkij, Marco Polo *Le Meraviglie del Mondo*ja, keleti szőnyegek könyve, a Tóra. Misi legszívesebben behúzódott a kanapé sarkába és olvasott. Ma nem hagytam, hogy ezt tegye. Jobb kedvre akartam deríteni, ha Giacomo segítségével, akkor úgy.

Giacomo a konyhában vörösborot töltött, a „Que sera, sera”-t dúdolta, majd rábökött a legújabb szerzeményére: egy többszáz-oldalas szimbólumszótárra. „Vegyük például a majmot”, mondta, „a tibetiek ősükként tekintenek rá, az egyiptomiak a bölcsek védőistenét tisztelték benne, az aztékok és a mayák a művészetek mesterét látják benne, az indiaiak

számára a lelket testesíti meg. Az ám, csakhogy: itt van a majomdémon is: mohó, kegyetlen, kéjszívú; torzképe az embernek.” És akkor mi van? „Azt akarom mondani: a szent és az igencsak profán között minden szépen hiánytalanul le van fedve.”

Koccintottunk az ellentmondásra: Viva!

Misi belekortyolt a borba, aztán újra a füstszűrőtlen *Players*ének szentelte a figyelmét.

„Címszó: tenger. Mit mond a lexikonod?”

„Na, tippelj”, mondta Giacomo, de ellenkezés nélkül fölcsapta a könyvet.

„Oldalakon át írnak róla... A tenger szimbolizálja az életet és szimbolizálja a halált. Minden, ami a kettő között van, érdektelen.”

„Tengeri szörny!”, sziszegte Misi.

„Akkor engem változtass, kérlek, Aphroditévé!”

A lámpa fényében viaszápadt volt Misi arca; megint a régi, beteges arcszín. Ezt is a háborútól kapta ajándékba, a sárgaságot. És amikor borúsan festette le a jövőt, olyankor májzsugorodást jövendölt magának. Sárga lesznek, összeférhetetlen és összeaszott.

Az estének egy pontján úgy álltunk egymás mellett a konyhában, mint három elveszett színész: Giacomo a tűzhelynél matatott, Misi szórakozottan bámult ki az ablakon, én indulásra készen támaszkodtam az ajtónak. Nem és nem akart sikerülni Misi fölvidítése. Magában duzzogva gubbasztott ott: bánatos majomkirály.

Misi!

Odakint fényekkel pettyezett sötétség, de Misinek talán sivatag, torkolattüzekkel telehintve. Védtelenül volt kitéve a múlt támadásainak. Gyógyíttatni pedig nem akarta magát.

„Paradicsomszószer vagy pesztó?”, kérdezte félhangosan Giacomo.

„Azzal ki tudsz kergetni a világból”, morogta Misi, anélkül, hogy elfordult volna az ablaktól.

„Mindkettő!”, kiáltottam és lábujjhegyen elosontam tőlük.

Otthon habfürdőt vettem. Volt valami megnyugtató az eukaliptusz-illatban. Könnyűnek, felszabadultnak lenni. Ha ilyen egyszerű lenne. „Minek a selymes víz, a tarka márvány? minek az est, e szárnyas takaró...”, suttogott a fejemben. És egyszeriben Misinél voltam, az én savanyújósokámnál, akit elköszönés nélkül hagytam ott.

Minek.

A zoknik a kád mellett heverték. Fekete-fehér csendéletet alkottak a bugyival meg a pólóval együtt. Résztvételtől.

Megjédten.

Ekkor megsörrent a telefon.

„Egyetlenkém”, hangzott fel Misi hangja, „nincs harag, ugye?”

Ránéztem a zoknikra, a fürdőlepedőre, a kis halom magányosságra. Késő volt. Nemcsak a tárgyak vágytak nyugalomra.

„Nincs, beduinom.”

Nyelés hangja a telefonban. Azután letette.

Misi!

Éjjel egy karavánról álmodtam, amely a zsidó félholdat követte. Egyenesen; nem sírva, nem habozva, nem jajjal, nem latolva. ■ ■ ■

Tatár Sándor fordítása

Ima Rakusa (1946, Rimaszombat; édesanyja magyar, édesapja szlovák): gyermekkorát Budapesten, Ljubljánában és Triesztben töltötte. Szlavisztikát és romanisztikát tanult több egyetemen. 1977 óta a zürichi egyetem tanára. Költő, író, műfordító (orosz, francia, szerb-horvát, magyarból Nádas Péter és Kertész Imre) és publicista. Zürichben él. Fontosabb díjai: Petrarca fordítói díj (1991), Lipcsei Könyvvásár díja az európai megértésért (1998), Adelbert von Chamisso-díj (2003), Pro Cultura Hungarica (2003).

Tatár Sándor (1962, Budapest): költő, műfordító; József Attila- és Salvatore Quasimodo-díjas. Törökbalinton lakik, az MTA könyvtárának munkatársa. Legutóbbi verseskötete: *Bejáró művész* (2007, Orpheusz).